Tongan

Ko e Palani Fakaangaanga ʻa e Poate Ōtara-Papatoetoe Local Board Plan 2026

Tāmaki Turuki.
Altogether Auckland.

Mei he Ongo Seá

"Ia fa'autuutu le faiva o manusina" (Lea Faka-Sāmoa) – *ʻOku puna hangatonu pē ʻa e manusina mei he moʻunga ki tahi ke toutai, ʻo ʻikai tuʻu pe tafoki. Ko hono ʻuhingá ke fokotuʻutuʻu lelei hoʻo ngāué mo hoʻo taumuʻá, koeʻuhi ke lavaʻi lelei ʻa e meʻa ʻoku ke fakaʻamu ki ai.*

Ko ha monū mo e fakakoloa lahi ʻo kimautolu ke fakahā atu **ʻa e Palani ʻa e Poate Fakakolo ʻo Ōtara-Papatoetoe ki he 2026–2029.** Naʻe mātuʻaki mahuʻinga ʻa e ngaahi fakakaukau mo e ngaahi fokotuʻu mei hotau kakaí ki hono faʻu ʻo e palaní pea mo hono fili ʻo e ngaahi meʻa ke tau tokanga taha ki ai ʻi he taʻu ʻe tolu ka hoko maí.

Lolotonga ʻa e liliu ʻo e ngaahi laó, tupulekina ʻo e ngaahi langa foʻou mo e fakalelei'o ʻo e ngaahi naunau fakakoló, pea pehē ki he tupulekina mo e liliu ʻoku hoko ki Ōtara-Papatoetoe, ʻoku toe e'a mo ʻasi mai ha ngaahi faingamālie foʻou kae pehē foki ki ha ngaahi kaveinga mahu'inga ke fakatokanga'i fakalelei.

Neongo ʻa e fakangatangata ʻe he siʻisiʻi ʻa e paʻanga ʻa e ngaahi meʻa ʻoku mau loto ke fai maʻá hotau komiunitī, kuo ʻosi fakahā mai pe ʻe hotau kakaí ʻoku nau lava pe ʻo matu'uaki mo fehangahangai mo e faingataʻá, lava ke feʻunuʻaki mo e ngaahi liliú, pea tuʻumaʻu ʻenau vilitaki ke ngāue fakapotopoto ʻaki ʻa e ngaahi maʻuʻanga tokoni ʻoku ala ma'u.

ʻOku mau tomuʻa fakaʻapaʻapa foki ki hotau komiuniti Māori, tautefito ki he **mana whenua**, ʻa kinautolu ko e kau tauhi fonua ʻo e vāhengá ni. ʻOku uho'aki ʻa ʻetau Palani ʻa e ngaahi komiuniti kehekehe ʻoku tau nofo feongoongoi ʻi he vāhengá ni, pea ʻoku mau fakamamafaʻi ai ʻa e ivi makehe ʻoku maʻu ʻe hotau kakaí ke tau kau kotoa ki hono fokotuʻu ʻo e kahaʻu ʻo Tāmaki Makaurau.

ʻOku kei hoko pē ʻa hotau ʻātakai fakaenatulá ko ha konga mahuʻinga ʻo ʻetau ngāué. ʻI he taimi ʻoku liliu ai ʻa e ʻeá mo hono ha'aha'á, ʻoku mau ʻiloʻi ʻoku ʻi ai ʻa e ngaahi feituʻu nofoʻi ʻi hotau vāhengá ʻoku nau fehangahangai mo ha ngaahi faingata'a'ia ʻoku taha'ona, ʻo hange ko e lomaki mo e tāfea pea mo ha ngaahi fakatamaki kehe ʻo natula.

ʻOku toe mahuʻinga ange foki ʻa e ngaahi langa ʻi hotau vāhenga pea ʻi he faka'au ke lahi ange ʻa hono nofo'i, ʻe toe lahi ange ʻa e fiema'u ʻo ha ngaahi naunau fakakolo ma'ae kau nofo fo'ou mai.

Ko e fakalakalaka fakaʻekonōmiká mo hono fakatupulekina ʻo e ngaahi faingamālie fakaesōsiale, tautefito ki he toʻutupú, ʻoku kei hoko ko ha ngaahi meʻa mahuʻinga taha kiate kimautolu. Pea ʻoku kei hoko ʻa e fefononga'akí ko e meʻa ʻoku tokanga lahi ki ai hotau kakaí. ʻI he faka'au ke lahi ange ʻa hotau vāhengá ni, ʻoku fiemaʻu ai ha founga fefononga'aki mo ha ngaahi hala ʻoku tuha mo taau mo e ngaahi fiemaʻu mo e to'onga moʻui ʻa hotau kakaí.

Ko e ngaahi liliu ki he ngaahi laó, ʻa ia ʻoku foaki ai ki he ngaahi Poate Fakakoló ha faingamālie ʻi he ngaahi fili fekauʻaki mo e fefononga'akí, fakataha mo e fakataumuʻa ke fakaava ʻa e City Rail Link ʻi he 2026, ʻoku ne ʻomai ha ngaahi faingamālie lalahi ke tau fakafaingofuaʻi, fakahaofi mo fakafaingamālie ange ʻa e fefononga'aki maʻá e tokotaha kotoa pē.

ʻOku mau polepole ke fakahā atu ʻa e palani ko ení ko ha fakamoʻoni ia ki he ngaahi meʻa kuo mou kole mai ke mau tokanga ki aí pea mo ʻemau tukupā ke fakahoko ia. Ko homou leʻó, homou ngaahi ʻamanakí, pea mo homou ngaahi aʻusia ʻi he moʻuí kuo nau tataki mo fakahinohinoʻi ʻa e ngaahi meʻa mahuʻinga mo e founga ngāue te ne tataki ʻemau ngaahi fili mo e ngaahi tuʻutuʻuni ʻi he ngaahi taʻu ka hoko maí, koeʻuhi ke lavaʻi ai ʻa e ngaahi taumuʻa mo e ngaahi fakaʻamu ʻa hotau ngaahi komiunitī.

Fakaʻapaʻapa atu.

Apulu Reece Autagavaia

Ōtara-Papatoetoe Local Board Chairperson

Mei he 21 ‘Epeleli 2026 ki he 24 Siulai 2027

Vi Hausia

Ōtara-Papatoetoe Local Board Chairperson

Mei he 25 Siulai 2027 ki he 20 ‘Okatopa 2028

Ko e fakamatala fakanounou ko ‘ení ko ha sio fakalūkufua ia ki hono fakamatala‘i ‘etau Palani Fakaangaanga (Henderson-Massey Local Board Plan 2026). ‘Oku mau tapou atu ke mou lau ke kakato ‘a e palani fakaangaangá, pea ‘oku ma‘u atu ia ‘i he ‘initanetí ‘i he akhaveyoursay.aucklandcouncil.govt.nz, pea mo e tatau he ngaahi laipeli fakapule‘angá mo e ngaahi senitā fakahoko ngāue ‘a e Kōsilió ‘o fakahoko mai ho‘omou fakakaukaú ‘o ‘oua ‘e tōmui ange ‘i he ‘aho **Tu‘apulelulu 23 ‘o Siulai 2026**. Pe ko ha’o a‘u tonu mai ‘o fakahā mai ho‘o fakakaukaú ‘i ha taha ‘o ‘emau ngaahi polokalama fakataha mo kimoutolu ‘e fakahokó.

Ngaahi Ola ma‘á e Kakai Māori, Ola ki he Tu‘unga ‘o e ‘Eá pea ke Potupotu Tataú (Equitable) ‘a e Ola ko iá

‘Oku tokanga taha ‘a e palani ki he poate vāhenga fili ko ‘ení ‘i he ngaahi kaveinga ‘e nima ‘a ia ‘oku nau faitu‘utu‘uni aí pea malava ai ke nau fakahoko ke ma’u ai ‘a e ola lelei tahá ‘i he tu‘unga fakakoló. ‘Oku ‘i ai ‘a e ngaahi me‘a lalahi ‘e tolu ke fakakaukau‘i ‘i he fokotu’utu’u mo e faitu’utu’uni kotoa pē:

- ngaahi ola lelei ma‘á e kakai Māori
- ngaahi ola lelei ki he tu'unga 'o e ‘eá
- Ke potupotu tatau ‘a e ola ko iá

Ko e ngaahi ola ‘ení te ne pule’i ‘a hono fakahokohoko ‘a hono fokotu’u mo fakahoko ‘a e Palani ko ‘eni ‘a e Poate Vāhenga Filí pea ‘oku e’a atu ia ‘i he kotoa ‘o e nima’i kaveinga ‘oku nofo-taha ki ai ‘a e tokangá.

Komiunitī

Ko hotau kakai ‘a kinautolu ‘oku uho’aki ‘a Otar-Papatoetoe. ‘Oku tau haka-i-langitau mo fakaivia ‘a ‘etau nofo ‘aki ‘a e mahutafea ‘o e ngaahi to’onga fakafonua kehekehe, feitu’u nofo’i kotoa pe, to’u, fa’unga tupu mo e ngaahi fiema’u. ‘E kei hoko atu ‘a hono uho’aki ‘a e Te ao Maori mo e matauranga Maori pea te tau poupoua ‘a e rangatahi (young people) ke nau taki ‘a e vāhenga ni ‘i he kaha’u.

Ko ‘etau Palani

Ko ‘etau taumu’a fakata’u tolu

- Fakapapau’i ‘oku mahu’inga ‘aupito ‘a e to’onga mo’ui Maori, tala tukufakaholo pea mo ‘enau ngaahi naunau fakananivi (arts) ‘i he ngaahi feitu’u fakapule’anga pea ke fakaivia ‘a e mana whenua ke nau fakamatala’i ‘a e taufatungamotu’a ‘o e ouau Maori ke ‘ilolahia ange ai ‘a e kuohili ‘o e ngaahi feitu’u kuo vahe’i ke faka’aonga’i ‘e hotau kakai pea mo e ngaahi pa’ake foki.
- Kumi ha ngaahi hoa ngāue fo’ou, fakaivia mo e ‘uuni hoa ngāue ‘o e lolotonga ni pea ke fengaue’aki mo e mana whenua ‘o e vāhengá ni ‘i he ngaahi ngāue ke fakahoko.
- Hoko atu ‘a hono faka’aonga’i ‘o e lea Maori ‘i he mo’ui faka’aho ‘a Ōtara-Papatoetoe ‘aki ‘a hono faka’aonga’i ‘o e lea ‘i hono fakahingoa ‘o e ngaahi feitu’u fakapule’anga
- Ke longomo’ui ‘a ‘etau to’onga fakafonua kehekehe ke ne fakamahino ‘a ‘enau tuifio ‘i he ‘etau nofo.
- Ke tau hoko ko ha vāhenga ‘oku ‘ilo’i, katoanga’i mo fakaivia ‘a e tuifio ‘a e ngaahi me’a kehekehe ‘o kau ai ‘a e to’u kakai, faingata’a’ia fakasino, fa’unga tupu kehekehe (sexual diversity)
- Poupou’i ‘a hono ako’i ke poto’i ngāue mo toe malava lelei ange ‘e he ngaahi kulupu ‘i he ‘etau nofo ‘o fakalele ha ngaahi katoanga ‘aki ‘a hono fakapa’anga ia.
- Ke ‘ilo mo poupoua ‘a e rangatahi (to’utupu) ke nau hoko ko e kau taki ia ‘i hotau komiuniti pea toe ope atu ki tu’a.
- Fakapapau’i ‘oku ma’u ke faka’aonga’i ‘e hotau kakai ha ngaahi naunau fakakolo lelei mo tuha ‘i ha totongi faka’atu’i.
- Fakalele ha ngaahi ouau kehekehe ‘i hotau pa’ake, kelekele fakapule’anga pea mo tahi foki ma’ae to’utupu ke tokoni ke nau mo’ui lelei ange.
- Poupou’i ‘a e langa faka’ekonomika pea mo e nofo feongoongoi pea fai ha ngāue ke fakasi’isi’i ‘a e tupu’anga ‘o e maumaulao pea mo e nofo tuēnoá.

Ko e ʻĀtakai

Ko e ʻātakai ko e koloa tukufakaholo mei he ʻetau fanga kui. ʻOku matuʻaki fakamahuʻingaʻi ia ʻe Otara Papatoetoe. Te tau poupouʻi e ngaahi ngāue fekauʻaki mo e ʻea, fakalahi mo maluʻi e ngaahi feituʻu ʻoku fakaili ai ʻa e ʻakau mo vaheʻi ke maluʻi fakataha mo e ngaahi meʻa moʻui kehekehe kotoa pe. Te tau fai ia he lolotonga ni ke fakatolonga maʻae toʻutangata ʻo e kahaʻu.

Ko ʻetau Palani

Ko ʻetau ngaahi taumuʻa ki he taʻe ʻe 3 (Ngaahi Taumuʻa)

- Hoko atu ʻa e hoa ngāue pea mo e mana whenua iwi ʻo fakafou ʻi he Rangatira i Rangatira Kaupapa.
- Fakamafaiʻi ʻa hotau kakai ke nau taki ʻi he ngaahi fatongia ki he feliuliuaki ʻa e ʻea, fakasiʻisiʻi ʻa e fakaveve, pea ke maʻa mo natula maʻa ʻa hotau ngaahi loto-koló.
- Fakaivia ʻa hotau kakai ke tau lava ʻo matuʻuaki e ngaahi haʻahaʻa mo e fakatamaki tupu mei he feliuliuaki ʻa e ʻea.
- Teke mo poupouʻi ʻa e lahi ʻa e meʻamoʻui, feituʻu kuo vaheʻi ke fakaʻataa pea mo e to ʻakau.
- Fakalelei'i mo tauhi ke tuʻuloa ʻa e ngaahi meʻamoʻui kehekehe, ano mo e tafenga-vai ʻo kau ai ʻa e Tamaki Estuary pea mo e taulanga Manukau.

ʻĀtakai kuo langa

Fakautuutu ʻa e mahuʻinga ange ʻa e langa mo nofoʻi kaeʻumaʻā foki ʻa tofa ʻo e ngaahi hala koeʻuhi ko e tupulaki mo e ngaahi liliu ʻoku hoko ʻi Tamaki Makaurau. Te tau fakamoʻoniʻi ʻa hono lelei ʻo e fakaʻaongaʻi ʻo hotau loto-koló, ngaahi feituʻu kuo vaheʻi ke fakaʻaongaʻi ʻe he kakai, teke ke tupulekina ʻa ʻetau nofó mo tau moʻui lelei foki.

Ko ʻEtau Palaní

Ko ʻetau ngaahi taumuʻa ki he taʻu ʻe 3 (Ngaahi Taumuʻá)

- Langa mo fakaʻaongaʻi lelei ʻa e ngaahi feituʻu kuo vaheʻi ke fakaʻatā mo fakaʻaongaʻi ʻe he kakai pea ke malu mo hao.
- Poupouʻi ʻa e ngaahi feituʻu mo e hala kuo nofoʻi ke matamata lelei pea lava ke nofo nonga ai ʻa e kakai mo e ngaahi toʻu kehekehe.
- Fakapapauʻi ko e ngaahi langa foʻou ʻe fakakaukauʻi lelei ia ke tuha mo e fakaʻau ke toe tokolahi ange ʻa hono nofoʻi ʻo hotau vāhenga .

Langa Faka’ekonomika

Ko e vāhenga mohu faka’ekonomika ‘a Otara-Papatoetoe. Ko hono faka’aonga’i ‘o e fekau’aki ‘a e tupu faka’ekonomika, langahake ‘o e komiuniti pea mo hono nofo’i ‘o ha kolo, te tau faka’aonga’i leva ‘a e feitu’u kuo vahe’i ke tu’u ai ‘a e ngaahi pisinisi, tokolahi ai ‘a e kakai te nau fie ngaue. Takimamata pea mo e ako ke fakatu’umalie’aki ia ‘a hotau vāhenga .

Ko ‘Etau Palaní

Ko ‘etau ngaahi taumu‘a ki he ta‘u ‘e 3 (Ngaahi Taumu‘á)

- Poupoua ‘a e ngaahi faingamālie ke mo’ui ‘a e pisinisi mo e ma’u’anga ngāue ma’ae kakai kotoa pe.
- Poupoua mo e ma’u’anga ngāue ma’ae rangatahi (to’utupu)
- Fakaivia ‘a e mo’ui faka’ekonomika ‘a e kakai Maori ke tu’uloa.
- Langa mo tu’uaki atu ‘a Manukau ke manakoa ia ‘e he kau ‘a’ahi mei he fonua ni pea mo tu’apule’anga foki pea mo ha feitu’u ke fai ai ha ako, fakatau koloa mo e va’inga’anga.
- Faka’aonga’i ‘a e fekau’aki ‘a e tupulekina ‘a e nofo’i ‘o e vāhengá ni, langa nofo’anga pea mo e fakatupu koloa.

Fefononga’aki

‘Oku tau fiema’u ha founga fefononga’aki ‘oku falala’anga, malu pea lava ke tu’uloa. Koe’uhi ko e ngaahi liliu lahi mai ki mui ni ke tau kau ai ‘i hono fakakaukau’i ‘o e langa ‘o e ngaahi hala mo e fefononga’aki fakatokolahi (public transport) te tau faka’aonga’i ‘a e fetaulaki’anga me’alele lalahi ‘i hotau vāhenga ke fakatupulekina ki he ‘etau nofo.

Ko e ngaahi me‘a ‘oku tau fakamu‘omu‘á

Ko ‘etau ngaahi taumu‘a ki he ta‘u ‘e 3 (Ngaahi Taumu‘á)

- Ke faingofua mo faka’aonga’i ha founga fefononga’aki tokolahi (public transport) ‘oku malu mo falala’anga ma’a kitautolu kotoa.
- Ke hao mo malu ‘a e faka’aonga’i ‘o e ngaahi hala ‘o Ōtara-Papatoetoe kia kinautolu kotoa pea mo e kau luelaló foki.
- Faka’aonga’i ‘a e ngaahi fetaulaki’anga me’alele lalahi ‘o Otara Papatoetoe ke tokoni ia ki he tupulekina ‘a e vāhenga .
- Fakafaingofua ‘a hono faka’aonga’i ‘o e ngaahi me’alele taautaha.
- Fakafaingofua ‘a e luelalo mo e lele pasikala.

Auckland Council disclaims any liability whatsoever in connection with any action taken in reliance of this document for any error, deficiency, flaw or omission contained in it.
© 2026 Auckland Council, Ōtara-Papatoetoe Local Board

Tāmaki Turuki.
Altogether Auckland.